

- від професійної діяльності (специфічна спостережливість й особливе бачення суті справи з відповідним розумінням і професійною оцінкою).

Формування іміджу керівника може йти двома шляхами: стихійно (спонтанно) або цілеспрямовано. У першому випадку це природний процес, що проходить без зовнішнього тиску, одним з результатів якого є становлення людини як індивідуальності. Керівник виступає тією особистістю, якої він є насправді (або тим, ким йому найлегше бути). Імідж такого роду не вимагає змін у тому випадку, якщо він гармонійно поєднується з особливостями організаційної культури та займаної посади. Зазвичай ця ситуація має місце тоді, коли людина займає посаду керівника в результаті тривалої вертикальної і горизонтальної кар'єри в одному навчальному закладі.

Другий шлях передбачає активне формування, яке необхідно, якщо: керівник є «чужим» по відношенню до навчального закладу; керівник не має великого досвіду управління; у системі управління колективом є конфліктні точки.

Висновки... Таким чином, імідж – це образ або враження, що створює про себе керівник; містить не тільки природні властивості керівника, але і спеціально сформовані; може змінюватися, коригуватися, щоб відповідати запитам суспільства. Перспектива подальших пошуків спрямована на визначення інноваційних технологій формування управлінських якостей керівника навчальним закладом.

Література

1. Бороздина Г. В. Психология делового общения / Г. В. Бороздина. – 2-е изд. – М. : Инфра-М, 2008. – 294 с.
2. Голік О. Педагогічна майстерність (організаційно-управлінський аспект самостійної діяльності студентів) / Олександр Голік. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток ЛТД», 2009. – 261 с.
3. Каган М. С. Философская теория ценностей / М. С. Каган. – СПб. : ТОО ТК «Петрополис», 1997. – 205 с.
4. Педагогіка успіху / О.Г. Романовський, В. Є. Михайличенко, Л. М. Грень – Харків : Изд-во НТУ «ХПІ», 2011. – 376 с.
5. Управління навчальним закладом : підручник для студентів вищих навчальних закладів / С.Г. Немченко, О.Б. Голік, О.А. Кривильова, О.В. Лебідь. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. – 516 с.

Анотація

У статті розглядається проблема управлінської діяльності учасників педагогічного процесу, а саме іміджу керівника навчального закладу та шляхи його формування. Зазначено складові іміджу; функції іміджу; групи якостей, володіння якими робить реальним вирішення проблеми іміджу; характеристики позитивного іміджу керівника навчального закладу.

Аннотация

В статье рассматривается проблема управленческой деятельности участников педагогического процесса, а именно имиджа руководителя учебного заведения и пути его формирования. Указано составляющие имиджа; функции имиджа; группы качеств, обладание которыми делает реальным решение проблемы имиджа; характеристики положительного имиджа руководителя учебного заведения.

Summary

The article deals with the problem of management partners of communication, namely the image of the head of the institution and the ways of its formation. Specified components of the image, the image features, quality teams, ownership of which makes it feasible to solve the problem of image; characteristics of a positive image of the head of the institution.

Ключові слова: імідж, керівник навчального закладу, позитивний імідж, управлінська діяльність, функції іміджу.

Ключевые слова: имидж, руководитель учебного заведения, положительный имидж, управленческая деятельность, функции имиджа.

Key words: image, the head of the institution, positive image, management activities, functions, image.

Подано до редакції 7.03.13.

УДК 373.5.016:78

©2013

Завалко К.В.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ КРЕАТИВНОСТІ ТА ІННОВАЦІЙНОСТІ СУБ'ЄКТА НАВЧАННЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Постійні соціально-економічні зміни обумовлюють інноваційні тенденції в сучасній системі навчання та виховання. Освітні інноваційні процеси набувають свідомого, цілеспрямованого, науково обґрунтованого характеру. В Україні зростає кількість експериментальних навчально-виховних закладів. Інноваційна педагогічна діяльність стає невід'ємним фактором розвитку професійного становлення кожного педагога. Побудова моделей інноваційної діяльності потребує глибокого аналізу якостей та здібностей педагога-інноватора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Обґрунтуванню структури змісту та результатів інноваційної діяльності присвячені праці К. Ангеловського, Л. Даниленко, Н. Клокар, Ю. Максимова та ін. Закономірності функціонування та розвитку інноваційних процесів у

педагогічних системах досліджують І. Підласий, М. Поташник, О. Хомерики, Н. Юсуфбекова, В. Паламарчук та ін. Питання підготовки вчителів до інноваційної діяльності розглядається у працях Л. Даниленко, Л. Подимової, В. Сластьоніна.

Інтенсифікація інноваційних процесів у педагогіці, за твердженням В. Сластьоніна і Л. Подимової, пов'язана зі значними змінами в сфері свідомості педагогічної спільноти: психологічною готовністю педагогів до прийняття системного нововведення [8]. Ми погоджуємося з думкою Р. Яголковського, що успішність інноваційних процесів значною мірою детермінована тими психологічними параметрами суб'єкта, які пов'язані з його компетентністю у взаємодії з новими ідеями і технологіями. Ця компетентність має дві основні сторони. Одна з них пов'язана зі здатністю продукувати такі ідеї (креативністю), а друга – зі здатністю їх сприймати, доопрацьовувати, поширювати і впроваджувати (інноваційністю) [11].

Формулювання цілей статті... Оскільки на сьогодні відсутнє чітке розмежування між креативністю та інноваційністю педагога, часом простежується підміна зазначених понять, то метою статті є аналіз взаємозв'язку креативності та інноваційності суб'єкта навчання, виокремлення їх спільних ознак.

Виклад основного матеріалу дослідження... Креативність (лат. *creatio* – створення) – творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей. Для визначення креативності використовують різноманітні тести дивергентного мислення, особистісні опитувальники та проводять аналіз результативності діяльності.

В даний час у науковій літературі ведеться дискусія про те, як співвідносяться між собою поняття "креативність" і "інновації". Креативність, насамперед, пов'язують з процесом творчості, генеруванням нових, потенційно корисних ідей (Shalley, Zhou, and Oldham [18]). Цими ідеями можна обмінюватися з іншими, але вони стають інноваціями тільки тоді, коли вони вже застосовані на практиці (Amabile [12]; Mumford and Gustafson [17]). Тому можна вважати креативність "першим кроком" в наступних інноваціях (West and Farr [20]).

Якщо в науковій психологічній літературі останніх десятиліть теоретичні та емпіричні дослідження креативності та творчого мислення представлені у досить широкому обсязі, то досліджень психологічних закономірностей процесів народження, функціонування, трансформації та впровадження нових ідей та рішень – інновацій, – значно менше. Основних причин такого стану справ, на погляд Р. Яголковського [11], декілька. Перша з них пов'язана з тим, що до останнього часу суспільство не відчувало такої яскраво вираженої потреби в методах і технологіях реалізації оригінальних ідей і рішень, як в останні десятиліття, а тому і в сфері дослідження інновацій не відчувалося значного прогресу.

Інша причина зумовлена тим, що багато досліджень креативності, які вже стали класичними не передбачали аналізу подальшої долі оригінальних і творчих ідей, а також процесів їх сприйняття, доопрацювання і реалізації. Тенденція до включення в аналіз інноваційної складової або виділення її в окремий предмет як суміжного (або додаткового) психологічного дослідження почала проявлятися в багатьох теоріях і моделях, що з'явилися в другій половині ХХ ст.

У традиційній психології та педагогіці креативність розглядається як особистісна категорія, і суперечки в основному ведуться з приводу уточнення її трактування, а саме: креативність як дивергентне мислення (Дж. Гілфорд, О. Тихомиров), або інтелектуальна активність (Д. Богоявленська, Л. Єрмолаєва-Томіна), або інтегрована якість особистості (Я. Пономарьов).

Терміном креативність у психологічних дослідженнях позначається комплекс інтелектуальних і особистісних особливостей індивіда, що сприяють самостійному висуванню проблем, генеруванню великої кількості оригінальних ідей і непересічне їх вирішення [5, с. 36].

Зупинимося на основних тлумаченнях поняття креативності. Так, у великому психологічному словнику А. Ребера дано таке визначення: "Креативність – термін, який використовується для позначення розумових процесів, що призводять до рішень, ідей, осмислення, створення художніх форм, теорій або будь-яких продуктів, які є унікальними і новими" [7, с. 388].

М. Кашапов визначає креативність як здатність продукувати незвичайні ідеї, відхилитися від традиційних схем мислення і поведінки. Дана здатність характеризується швидким і правильним вирішенням проблем і проблемних ситуацій. Креативність дозволяє людині постійно шукати і знаходити вихід з наявної ситуації, долати або реконструювати її [3, с. 110].

Так, Х. Трик вважає, що в самому загальному вигляді поняття креативність включає в себе минулі, супутні і наступні характеристики процесу, в результаті якого людина (чи група людей) створює будь-що, не існуюче раніше. Виходячи з цього, в дослідженні творчості він відокремлює такі основні напрямки, які розглядають креативність таким чином: продукт, процес, здібність, рису особистості в цілому [9, с.16].

Е.Торренс прирівнює креативність до творчого мислення, вважаючи, що вона пов'язана, насамперед, із процесом вирішення проблем і включає в себе наступні складові [19]: чутливість до проблемних ситуацій; пошук, виділення і формулювання проблеми; генерування гіпотез, що стосуються способів вирішення проблеми; перевірку цих гіпотез; знаходження і формулювання рішень; інтерпретацію і популяризацію результатів.

Також креативність розглядається дослідниками в контексті творчих здібностей особистості. В той же час, уявлення про природу творчих здібностей носять дискусійний характер. В. Дружинін вказує на наявність, принаймні, трьох основних підходів до розуміння креативності [2]. Відповідно до першого з них, ставиться під сумнів саме існування творчих здібностей, оскільки передбачається, що головну роль у детермінації творчості відіграють цінності, мотивація, особистісні риси тощо. У рамках другого підходу креативність розглядається як самостійна здатність, що в значній мірі не залежить від інтелекту. Прихильники третього з виділених підходів, по суті, ототожнюють креативність з високим рівнем розвитку інтелектуальних здібностей.

Отже, креативність як ціннісно-особистісна творча категорія, яка, будучи невід'ємною стороною людської духовності та умовою творчого саморозвитку особистості, є істотним резервом її самоактуалізації, виражається не стільки різноманітним наявним у особистості знань (як соціально закріплених стереотипів, виражених в правилах і законах), скільки сприйнятливістю, чутливістю до проблем, відкритістю до нових ідей і схильністю руйнувати або змінювати усталені стереотипи з метою створення нового, отримання нетривіальних, неочікуваних і незвичайних рішень життєвих проблем.

Також характеристики креативності пов'язані з комплексом психічних властивостей, що виявляються в певній продуктивній або професійній діяльності. Дж. Гілфорд, Л. Єрмолаєва-Томіна, А. Жук, Ю. Кулюткін, Б. Олмо, Я. Пономарьов, Н. Різдяна, Е. Торренс та ін. виділяють різні здібності як елементи креативності. Основна здібність, на думку дослідників, виражається в можливості проектування і генерування ідей.

Проведений нами аналіз робіт в галузі дослідження креативності і творчості, показав розмаїття дослідницьких позицій і точок зору авторів щодо того, як їх вивчати. Багато дослідників орієнтуються лише на аналіз якогось одного аспекту цих феноменів. Творча діяльність суб'єкта в них часто вивчається поза контекстом його взаємозв'язків з навколишньою соціальною, культурною та економічною дійсністю. У цих випадках не береться до уваги сама сутність даної психологічної категорії. Тому в даний час зростає обсяг досліджень креативності і творчості з урахуванням їх багаторівневої детермінації, коли в аналіз включаються не тільки інтраіндивідуальні складові творчої активності суб'єкта, а й соціально-економічні, культурні та інші фактори. Проте в психології закономірності впливу зазначених факторів на креативність досліджені недостатньо.

Внесок у дослідження креативності зробив В. Дружинін. Запропонована ним "модель інтелектуального діапазону" дозволяє проаналізувати в комплексі найважливіші фактори творчої і розумової діяльності людини: рівень інтелекту (вимірюного з використанням психометричних методів); індивідуальну продуктивність суб'єкта в різних видах діяльності (творчій, професійній, навчальній); "нижній" і "верхній" пороги індивідуальних інтелектуальних досягнень людини.

Операційне визначення креативності, її форми та значення виділено у робочій концепції обдарованості, що розроблена Д. Богоявленською, В. Шадриковим, В. Дружиніним [6]. Згідно даної концепції креативність, як інтегративна якість особистості, проявляється в її:

- спрямованості, яка характеризується домінантністю пізнавальної мотивації у порівнянні з іншими типами мотивації (операційні прояви – пізнавальний інтерес, прагнення до пізнання, допитливість);
- здібностях створювати нові ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення і поведінки (здатність до подолання стереотипів, здатність відчувати проблеми, швидкість мислення, гнучкість мислення);
- характері, як усталеній системі відносин і поведінки людини (оригінальність, ініціативність, нестандартність, терпимість до невизначеності, проникливість, радикальність).

Креативність становить основу творчості. У багатьох дослідженнях творчість є близьким поняттям до креативності. Так, М. Кашапов визначає творчість як рівень оволодіння людиною соціальним і професійним досвідом, що характеризується самостійним вибором напрямку своєї діяльності, здатністю нетрадиційно підходити до вирішення проблем, умінням створювати новий продукт [3, с. 114].

Креативність виділяється як необхідна якість в особистості педагога такими дослідниками як А. Маркова, Л. Мітіна, Я. Пономарьов та ін., які ототожнюють поняття «креативність» і «творчість». Дослідники вважають, що креативність виражається у творчому підході до своєї діяльності.

Так, Л. Мітіна зазначає, що творчість викладача – це процес, в якому він реалізує і стверджує свої потенційні сили і здібності. Саме в умовах даного процесу і відбувається саморозвиток педагога. Рушійною силою професіоналізації (за Л. Мітіною) є внутрішньо особистісні протиріччя між Я-діючим і Я-відображаючим. Вектором професійного розвитку виступає творче Я особистості. Інтелектуальна гнучкість, здатність швидко і легко переходити від одного класу явищ до іншого, а також можливість відмовитися від компрометуючої себе гіпотези, ідеї і знайти спосіб конструктивного вирішення проблеми. Структура педагогічної гнучкості включає три види: інтелектуальну, емоційну і поведінкову, які в реальному професійній діяльності взаємопов'язані [4].

Загалом креативність можна розділити на інтелектуальну і соціальну (рис. 1). Інтелектуальна креативність включає в себе когнітивну сферу, яка, в свою чергу, складається з аналізу (абстракції) і синтезу (узагальнення). Здібності до аналізу і синтезу є складовими загального інтелекту. Соціальна креативність, в свою чергу, включає в себе креативність професійну, однією з різновидів якої є педагогічна креативність.

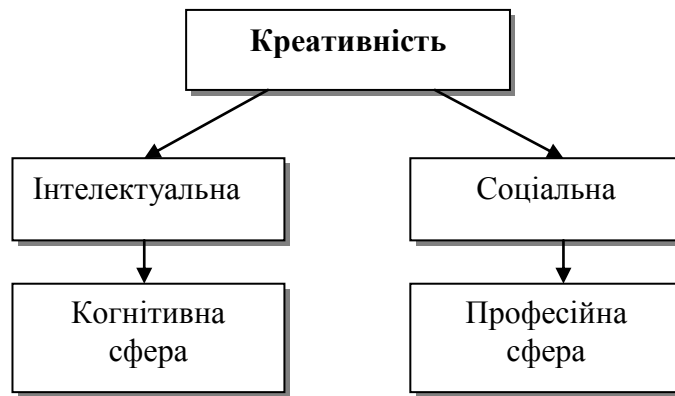

Рис.1 Види креативності та сфери застосування

Крім того, педагогічна креативність поділяється на комунікативну і дидактичну. Так, комунікативна креативність спирається на діалог та імпровізацію. Дидактична креативність включає в себе сприйнятливості до інтелектуальних цінностей, а також здатність до новаторства. Метою дидактичної креативності є поєднання сприйнятливості до інтелектуальних цінностей зі здатністю до новаторства [5].

Складові комунікативної і дидактичної креативності є основою педагогічних здібностей. Педагогічні здібності впливають на здатність до педагогічної творчості, яка, в свою чергу, розвиває інтуїцію. На стику інтуїції, здатності до педагогічної творчості і загального інтелекту народжуються творчі звершення.

На наш погляд, креативність слід розглядати як основу ("креативне ядро", що зумовлює творчу активність людини) для самоактуалізації та творчої самореалізації особистості педагога у музично-педагогічній діяльності. Отже, креативність є характерною ознакою творчої особистості, спроможної реалізувати свій творчий потенціал за власною ініціативою і вибором відповідних засобів. Її можна розглядати і як передумову для будь-якої творчої діяльності, змотивованої прагненням індивідуума до самовираження та самоствердження, в тому числі і як передумову інноваційної діяльності.

Зазначимо, що в останні десятиліття у дослідженнях креативності і творчості намітилася тенденція до зростання інтересу до проблематики сприйняття, прийняття, освоєння та використання оригінальних і творчих ідей. Це й зрозуміло: часто прекрасна наукова ідея може виявитися нереалізованою і незатребуваною не тому, що є непрактичною або нецікавою, а тому, що не була належним чином сприйнята, оцінена і прорекламована. Найчастіше ефективне здійснення цих функцій багато в чому залежить від іншої найважливішої характеристики суб'єкта – його інноваційності.

У зв'язку з важливістю досліджень інноваційності як фактора, що багато в чому забезпечує адаптацію суб'єкта до світу, який постійно змінюється, постає питання наукового визначення цієї психологічної категорії. У загальному вигляді інноваційність суб'єкта, на думку Р. Яголковського, може бути розглянута як його здатність на когнітивному і, якщо це необхідно, на поведінковому рівні забезпечити появу, сприйняття, а також можливе доопрацювання і реалізацію нових і оригінальних ідей [11].

У літературі можна виділити три основні підходи до визначення інноваційності суб'єкта залежно від ступеня прийняття ним інновацій (Gauvin and Sinha, [13]):

- 1) інноваційність – це здатність суб'єкта бути першим у взаємодії з інноваціями;
- 2) інноваційність – це фактор, що підвищує ймовірність того, що суб'єкт буде інноватором;
- 3) інноваційність – це фактор, що прискорює прийняття суб'єктом нових технологій.

Отже, інноваційність – це передусім відкритість, проникність для інших, відмінних від власних, думок. Мова йде про готовність і вміння поставитися до своєї позиції не як до єдино можливої і єдино істинної. Уміння координувати свою точку зору з іншими і не розглядати її як єдино існуючу, тобто усвідомлення власної суб'єктивності розвивається протягом усього життя людини. І на всьому її протязі залишається можливість психологічного збою по типу: «є моя точка зору і інша – помилкова». Відкритості, спілкуванню-діалогу в цьому випадку немає місця [8].

На думку деяких авторів, інноваційність припускає здатність суб'єкта черпати ідеї ззовні системи і привносити їх всередину неї, а також уміння ефективно презентувати ці ідеї (Grewal, Mehta, and Kardes, [14]; Larsen and Wetherbe, [16]). Виділяється ряд особистісних чинників, що впливають на її основні параметри, серед яких: потреба в стимуляції; прагнення до новизни; чутливість до протиріч, новому досвіду і оригінальним, несхожим на інші стимулів; схильність до ризику; креативність; готовність до переробки інформації; незалежність суджень; відкритість досвіду; обізнаність тощо [11].

Практика реалізації та впровадження інновацій нерідко стикається зі значними труднощами на цьому шляху, які можуть бути обумовлені як організаційними (ригідність існуючої структури, її несприйнятливості до нових ідей і рішень тощо), так і психологічними (стереотипність мислення членів соціальної системи, консервативні установки її керівників тощо) причинами. У контексті подолання зазначених труднощів особливої важливості набуває гнучкість мислення учасників інноваційного процесу. Тому деякі автори виділяють окремий вид мислення – "інноваційне мислення", яке уподібнюють "гнучкому" і творчому і визначають як здатність змінювати свої плани в умовах постійно мінливих параметрів інформаційного середовища (Harrison and Horne, [15]).

Е. Бикова розуміє під «інноваційністю» особистісну якість, що сприяє генерації та реалізації нових ідей, яка базується на відкритості, толерантності та гнучкості мислення [1].

Сутність інноваційності неможливо розкрити без співвіднесення понять "інноваційність" та "адаптивність". Якщо адаптивність передбачає досягнення відповідності між цілями та результатами діяльності за рахунок її пристосування до умов незмінної в часі реальності шляхом умілого використання рутинних компонентів репродуктивних практик, то інноваційність постає як активність неадаптивна, надситуативна, яка здійснюється через перетворення як предметного та соціального оточення, так і власної діяльності та суб'єктивності. У такий спосіб інноваційність забезпечує адаптацію до умов реальності, що постійно змінюються.

Інноваційність особистості також корелює з інтелектуальними здібностями, оскільки процес розробки та впровадження інновацій безпосередньо пов'язаний особливостями мислення педагога. Так, М. Холодна [10] виокремлює чотири типи інтелектуальних здібностей: конвергентні здібності, дивергентні здібності (або креативність), здатність до навчання та пізнавальні стилі.

На нашу думку, інноваційність особистості має характеризуватися розвиненими конвергентними здібностями та здатністю до навчання. Так, конвергентні здібності проявляються у показниках ефективності процесу переробки інформації, в першу чергу, у показниках правильності та швидкості знаходження єдиної можливої (нормативної) відповіді у відповідності з вимогами заданої ситуації. Конвергентні здібності характеризують, таким чином, адаптивні можливості індивідуального інтелекту з точки зору успішності індивідуальної інтелектуальної поведінки у регламентованих умовах діяльності [10, с. 139].

Уявлення про здібності до навчання як прояву інтелектуального розвитку виникли в контексті поняття «зона найближчого розвитку» (Л. Виготський). При широкому трактуванні здатність до навчання розглядається як загальна здатність до засвоєння нових знань та способів діяльності, в більш вузькому – це величина та темп приросту ефективності інтелектуальної діяльності під впливом навчання [10, с. 143].

Одним з найбільш істотних факторів розвитку інноваційності є мотиваційно-психологічний, оскільки без усвідомлення необхідності розробки та впровадження інновацій на всіх рівнях освітньої системи, як викладачів, так і керівників освітніх установ, прогрес сучасної освіти неможливий. Тобто для того, щоб інноваційний освітній процес був ефективним, необхідно, щоб його учасники мали певні установки, якості та цінності, які цьому сприяють.

Таким чином, проаналізувавши дослідження інноваційності особистості, можна виокремити такі особистісні якості, що сприяють розробці та впровадженню інновацій у музично-педагогічний процес: відкритість досвіду, наявність внутрішній локус оцінювання, здатність до незвичного поєднання елементів та понять, потреба в зміні, уміння відійти від традицій, наявність творчого мислення, здатність знаходити ідеї та можливості їх оптимальної реалізації, розвинена здатність до рефлексії та самоаналізу, розвинені конвергентні здібності, здатність до навчання.

На основі аналізу теоретичних джерел та підходів до вивчення креативності та інноваційності особистості було виокремлено основні характеристики зазначених якостей, а також виділені спільні ознаки та здібності, що властиві як інноваційності, так і креативності (табл.1).

Таблиця 1

Основні характеристики креативності та інноваційності педагога

Характеристика	Параметри характеристики		
	Властиві креативності	Властиві реативності та інноваційності	Властиві інноваційності
Ознаки	- широта категоризації – віддаленість асоціацій, широта асоціативного ряду; - оригінальність мислення – самостійність, незвичайність, оригінальність рішення	- відкритість досвіду – чутливість до нових проблем; - швидкість мислення – здатність переходити досить швидко від однієї категорії до іншої, від одного способу розв'язання до іншого	- уміння координувати свою точку зору з іншими і не розглядати її як єдиної існуючої; - здатність черпати ідеї ззовні та приносити їх в систему; - уміння ефективно презентувати ідеї

Здібності педагога	- інтерес до парадоксів; - схильність до сумніву; - творча уява; - інтуїція; - естетичне почуття краси; - дотепність; - самокритичність; - логічна послідовність; та ін.	- дивергентні здібності; - конвергентні здібності; - почуття новизни; - здатність відкривати аналогії - здатність користуватися різними формами доказів; - сміливість і незалежність суджень	- прагнення до новизни; - схильність до ризику; - готовність до переробки інформації; - обізнаність; - здатність до навчання та ін.
--------------------	---	---	---

Висновки... Отже, з наукової точки зору в контексті інноваційної діяльності існує тісний взаємозв'язок між креативністю та інноваційністю особистості. Так, креативність є передумовою для будь-якої творчої діяльності, змотивованої прагненням індивідуума до самовираження та самоствердження, в тому числі як передумова інноваційної діяльності. Інноваційність, безпосередньо пов'язана зі здатністю суб'єкта на когнітивному та поведінковому рівнях забезпечити появу, сприйняття, а також можливе доопрацювання і реалізацію нових і оригінальних ідей, тобто створення інновацій.

Подальші наукові дослідження плануються проводити у напрямі розробки навчально-методичного забезпечення діагностики інноваційності та креативності в процесі підготовки у ВНЗ майбутнього вчителя музики для інноваційної діяльності в школі.

Література

1. Быкова Е.С. Возможности развития инновационности студента в образовательном процессе высшей школы / Е.С. Быкова // Сборник научных трудов SWorld. По материалам междунаrodn. научно-практ. конф. "Научные исследования и их практическое применение. Современное состояние и пути развития 2011". Т. 20. Педагогика, психология и социология. – Одесса : Черноморье, 2011. – С. 43-46.
2. Дружинин В.Н. Психология общих способностей / В.Н. Дружинин. – 2-е изд. – СПб. : Питер Ком, 1999. – 359 с.
3. Кашапов М.М. Психология творческого мышления профессионала / М.М. Кашапов : монография. – М. : ПЭР СЭ, 2006. – 668 с.
4. Митина Л.М. Управлять или подавлять : выбор стратегии профессиональной жизнедеятельности педагога / Л.М. Митина. – М. : Сентябрь, 1999. – 190 с.
5. Морозов А.В. Креативная педагогика и психология / А.В. Морозов, Д.В. Чернилевский : учеб. пособие. – М. : Академический проект, 2004. – 560 с.
6. Рабочая концепция одаренности / Д.Б. Богоявленская, А.В. Брушлинский ; науч. ред. В.Д. Шадриков. – М. : ИЧП «Магистр», 1998. – 68 с.
7. Ребер А. Большой толковый психологический словарь / А. Ребер. В 2-х т. – Т. 1. – М. : Вече, 2003. – 780 с.
8. Слостенин В.А. Педагогика: инновационная деятельность / В.А. Слостенин, Л.С. Подымова. – М. : Магистр, 1997. – 224 с.
9. Трик Х.Е. Креативность как процесс / Х. Трик. – М. : Наука, 1987. – 128 с.
10. Холодная М.А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования / М.А. Холодная. – 2-е изд. – СПб. : Питер, 2002. – 272 с.
11. Яголковский С.Р. Психология инноваций: подходы, модели, процессы [Текст] / С.Р. Яголковский ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2011. – 270.
12. Amabile T.M. Creativity in context / T.M. Amabile. – Boulder, CO : Westview, 1996. – 327 p.
13. Gauvin S. Innovativeness in industrial organizations : a two-stage model of adoption / S. Gauvin, R.K. Sinha // International Journal of Research in Marketing, Vol. 10, Issue 2, June 1993. – pp. 165-183.
14. Grewal R. The role of the social-identity function of attitudes in consumer innovativeness and opinion leadership / R. Grewal, R. Mehta, F.R. Kardes // Journal of Economic Psychology. – №21. – 2000. – pp. 233-252.
15. Harrison Y. One Night of Sleep Loss Impairs Innovative Thinking and Flexible Decision Making / Y. Harrison, J.A. Horne // Organizational Behavior and Human Decision Processes, Vol. 78, Issue 2, May 1999. – pp. 128-145.
16. Larsen T.J. An exploratory field study of differences in information technology use between more- and less-innovative middle managers / T.J. Larsen, T.J. Wetherbe // Information & Management, Vol. 36, Issue 2, August 1999. – pp. 93-108.
17. Mumford M.D. Creativity syndrome: Integration, application, and innovation / M.D. Mumford, S.B. Gustafson // Psychological Bulletin. – №103. – 1988. – pp. 27-43.
18. Shalley C.E. The Effects of Personal and Contextual Characteristics on Creativity: Where Should We Go from Here? / C.E. Shalley, J. Zhou, J.R. Oldham // Journal of Management, №30, Dec 2004. – pp. 933-958.
19. Torrance E.P. Torrance test of creative thinking: Norms-technical manual, Lexington / E.P. Torrance. Personnel press, 1974. – 230 p.
20. West M.A. Innovation at work / M.A. West, J.L. Farr // Innovation and creativity at work : psychological and organizational strategies. – Chichester, England : Wiley, 1990. – pp. 3-13.

Анотація

В статті аналізується взаємозв'язок креативності та інноваційності суб'єкта навчання, виокремлюються їх спільні ознаки. Креативність визначається передумовою інноваційної діяльності, а інноваційність забезпечує на когнітивному та поведінковому рівнях впровадження інновацій.

Анотація

В статье анализируется взаимосвязь креативности и инновационности субъекта обучения, выделяются их общие признаки. Креативность определяется предпосылкой инновационной деятельности, а инновационность обеспечивает на когнитивном и поведенческом уровне внедрения инноваций.

Summary

The article explores the relationship of creativity and innovativeness of the subject of training, are allocated their common features. Creativity is defined prerequisite of innovation and innovativeness provides on the cognitive and behavioral level innovation.

Ключові слова: вчитель музики, інноваційна діяльність, креативність, інноваційність.

Ключевые слова: учитель музыки, инновационная деятельность, креативность, инновационность.

Key words: music teacher, innovation, creativity, innovativeness.

Подано до редакції 24.03.13

УДК 37.011.3 – 051: 331 – 102.312

©2013

Коновець С.В.

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЯК ДО ТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сьогодні у висвітленні проблем, пов'язаних з творчим розвитком вчителя в процесі його професійно-педагогічної діяльності, об'єктивно існує чимала науково-дослідницька спадщина, що складається з філософських, психолого-педагогічних та інших джерел і може успішно актуалізуватися в сучасному освітньому просторі.

Загалом, методологія дослідження означених проблем ґрунтується на: положеннях теорії пізнання, теорії розвитку особистості та основних методологічних принципів – системності, історизму, розвитку, науковості, всебічного вивчення явищ і процесів, їх взаємозв'язку та взаємозумовленості; на використанні методологічних підходів – системного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, креативного та інших у розгляді діалектичного зв'язку об'єктивних і суб'єктивних факторів творчого процесу. При цьому необхідно підкреслити, що принцип системності передбачає з'ясування об'єктивності з погляду існуючого у світі всезагального взаємозв'язку усіх предметів і явищ, тобто системність, комплексність істинного знання про об'єкт дослідження виступає необхідним відображенням системних взаємозв'язків, існуючих у самій об'єктивній дійсності, різнобічним і багаторівневим аналізом досліджуваної педагогічної реальності.

Ці твердження ґрунтуються на висновках академіка С. Гончаренка, який підкреслює, що "системний підхід застосовується до явищ, які мають множину взаємопов'язаних елементів, об'єднаних спільністю функцій і мети, єдністю управління і функціонування" [2, с. 22]. На думку вченого, "системний підхід в педагогіці спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різноманітних типів зв'язків та зведення їх у єдину теоретичну картину" [3, с. 423]. Окрім того, С.Гончаренко вважає, що означений підхід передусім "передбачає сприймання об'єкта дослідження як системи" та існує "як єдине ціле, навіть тоді, коли вона складається з розрізнених елементів". Іншими словами – системний підхід допомагає ґрунтовно розглядати будь-який аспект педагогічної реальності, у тому числі професійно-педагогічну діяльність учителя як певну систему.

Формулювання цілей статті... Мета статті – проаналізувати теоретичні та методологічні засади використання системного підходу до професійно-педагогічної діяльності вчителя з позицій спрямування та реалізації її як творчого процесу. Виявити і обґрунтувати основні складові означеного феномену та визначити способи його здійснення у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження... Попередній розгляд методологічних засад досліджуваної проблеми уможливив визначення й обґрунтування доцільності використання системного підходу до професійно-педагогічної діяльності вчителя як до творчого процесу. Передусім, це базувалося на тому, що саме системний підхід дозволяє виявити спільність психолого-педагогічних явищ з іншими явищами дійсності. Окрім того, системний підхід сприяє виявленню загальних системних властивостей окремих елементів, що складають систему, яка є цілісністю, котра взаємодіє з оточенням.

Системний підхід як спосіб вивчення характеристик системних об'єктів на основі використання категорій: система, елемент, ціле, частина, зміст, форма, функція, зв'язок, відношення, взаємодія було і є предметом дослідження вчених різних наукових галузей (П. Анохін, В. Афанасьєв, С. Гессен, С. Гончаренко, М. Лесечко, Ю. Сурмін та ін.). Так, за їхніми висновками, основні положення теорії систем уможливають розуміння будь-якої системи як кінцевої множини функціональних елементів, котрі взаємопов'язані та взаємодіють не лише одне з одним і оточенням, але й утворюють ціле у межах часового простору.

На увагу заслуговує доведення дослідниками того, що існування будь-якої системи зумовлене планомірним і правильним розміщенням елементів у визначеному зв'язку та точній послідовності. Разом з цим, нерідко організація зазначеної сукупності таких елементів має ознаки структури. Тобто, якщо система охоплює